

CULEMBORGSE **OMMETJES**

rond het Spoel



COLOFON

Idee en redactie: Rieks Hoogenkamp

Vormgeving: Martijn van Keulen



Met wandelende medewerking van:

Jaan Aardema, Leif Aardema, Loet Aardema, Pelle Aardema, Bert Blommers, Bram Borrias, Eric Borrias, Annabel Bousquet, Yvonne Brouwers, Henk Fonteyn, Mirjam Fonteijn, Elvire Gregorian, Pablo Gregorian, Eric van Grieken, Bartho Hendriksen, Jeltje Hoogenkamp, Rieks Hoogenkamp, Dik Hooijer, Grada Hooijer, Emma van Keulen, Jeroen van Keulen en Martijn van Keulen, Ria van Koppen, Thomas van Koppen, Caroline van der Laan, Adri Lub, Rein Lub, Wim de Lange, Sijn van Santvoort, Jan Jaap Sorber, Ellen Spreen Brouwer, Koos Spreen Brouwer, Thijs Spreen Brouwer, Henriëtte Wirth, Marijke IJff.

INHOUD

- 2 Colofon en sponsors
- 3 Voorwoord en inhoud
- 4 Wallenwandeling (centrum)
- 5 De slums van Culemborg
- 6 Achterweg en uiterwaarden (oost)
- 7 Park, Burg en Rondeel (oost)
- 8 Geheimen van De Zump (oost)
- 9 Lanxmeer: een kronkelpad door de Nederlandse literatuur (midden)
- 10 Rondje hond
- 11 Buitenom: puur natuur
- 12 De kinderwagen-route
- 13 Op wielen: asfalt en Culemborg mountains
- 14 Kleine ommetjes rond Werk aan het Spoel

In den Jaere 1701 is door eenige uit de Regeeringe een Werk door-gedrongen, dat het Graefschap [Culemborg] nog heugt. Vermits de Wael en Merwe, en by gevolg ook de Linge, [...], altoos zeer hoog en vol waters waren, [...], en de Rivier de Lek zoo laeg, dat dezelve niet meer vaerbaer was, wierd goed gevonden de Waterlosing op dezelve [de Lek] te maeken. Men verkoos daer toe de Plaets genaemt het Spoel, omme aldaer een Sluis in den Lekdyk te leggen, en de Molens op te richten.

VOORWOORD

De naam 'Het Spoel' komt al voor sinds de middeleeuwen ondermeer als uitlaat van de Goilberdingerpolder, maar sinds eind 18e eeuw spoelde het water dus juist andersom. Ter bescherming van Holland tegen Franse en Duitse invasies werd de polder onder water gezet.

Het historische erf Het Spoel met de (herbouwde) boerderij tenminste uit de 17e eeuw ligt pal naast Fort Werk aan het Spoel met het ontzettend gezellige Caatje aan de Lek (en een uitgebreide agenda activiteiten) midden in het Unesco wereld-erfgoed de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Op een steenworp afstand is het Fort Everdingen met ondermeer de brouwerij met proeflokaal van Duits & Lauret en aan de overkant het zusterfort Honswijk, die beide met het Liniepontje vanaf het Spoel te bereiken zijn.

Je ziet de geschiedenis overal om je heen, met de kogelvanger, tientallen groeps-schuilplaatsen (waarvan 1 open gezaagd!), genummerde stenen van het Ministerie van Oorlog, alles om de Waterlinie te bewaken zodat de vijand de inundatie niet kom stoppen. Maar er is veel meer, zoals de Armenboomgaard en resten van de oude haven en de Kleyne Leck. En natuurlijk de oude stad Culemborg, met vele andere oude dorpjes zoals Buren, Beusichem en Wijk bij Duurstede in de buurt. Onder vogelaars is dit gebied populair door de vele verschillende soorten, dankzij de bomen en de waterpartijen in de uiterwaarden.

Het gebied rondom het Spoel is daarom bijzonder geschikt om te wandelen. Korte en lange routes; voor elk wat wils vind je in dit boekje. Deze routes zijn met veel dank overgenomen van De Roos van Culemborg, een voormalige culturele stichting uit Culemborg, onder de bezielende leiding van Rieks Hoogenkamp.

Wij wensen u heel veel plezier op ons erf maar vooral ook erbuiten, in en om de stad Culemborg en het Werk aan het Spoel!

Familie Kruijd

werkenhetspoel.nl



Ommetje 1 Wallenwandeling

Lengte: ± 3,5 kilometer



Drie
stappen vooruit,
twee achteruit:
zo wandel je door
het leven.
Goethe

Ga wandelen:
je ontmoet de geliefde
met wie je niet
getrouwd bent.

- 1 Molenwal 22: een uitnodigende bank met vlinders en rozen (paadje langs water ook mogelijk, rechtsaf naar beneden).
- 2 Op de hoek: bankje om rustig over het leven na te denken.
- 3 Kruising Prijssestraat: rechts, aan andere kant water: urinoir!
naast Westerwal 46: ingang Pietersplaatsje.
- 4 Hoek Zandstraat/Oosterwal: veel glas in lood, 30'er jaren stijl.
- 5 Sint Janskerkhof: poort voor alleen Josef. Wat moeten Maria en kind?
- 6 Boven de 1,55 meter bukken en daarna de acht zaligheden.
- 7 Twee onduidelijke objecten: bankje, bloempot of letter?
bij dijken: naar keuze lopen op pad onderaan de dijk of op de dijk.
- 8 Twee prachtplekken om te chillen.
- 9 Westersingel 28: bruin bordje met nuttige informatie over bewoners.
- 10 Westersingel 63: het Schiphol van de vogels op de erker.

- 1 Start bij de Ramstoren (bij Palumbus), tegelpad langs huizen naar Vismarkt.
- 2 De Molensteeg heet ook nog Engelsteeg: twee namen voor zo iets korts.
- 3 Daar zit je goed, zeker als het café open is.
- 4 Oude mannen- en vrouwengasthuis waar je vroeger al met 45 jaar in mocht.
- 5 Hier stond de kantine van de tennisclub. Afgebrand!
- 6 Een leuk speelplaatsje met heel veel kleurige vogelhuisjes.
- 7 Sylvia van Opstall heeft mooie dingen voor het raam: sieraden, plannen.
- 8 Herenstraat 18: een muurschildering van groot formaat. Aan de slag!
- 9 Vijf keer Jan Weissenbruch met (een vrijwel onherkenbaar) Culemborg.
- 10 In de Kromme Elleboogsteeg duurzaam verpakte ventilators.
- 11 In het Koestraatje zijn achttien huishoudens gevestigd!
- 12 In de Muntsteeg achter het Thomashuis een fraaie vogelvoederstellige.
- 13 Pater Wolff heeft een fors uitgevallen herinneringsmonument.
- 14 In de kasteeltuin twee mooie zithoeken om te recreëren.

Ommetje 3

Achterweg en Uiterwaarden

Lengte: ± 5 kilometer

Een klassiek ommetje voor veel Culemborgers. De meesten kiezen de dijk terug. Maar een struintocht langs de rivier is misschien wel zo spannend. Op deze wandeling veel aandacht voor dieren: als beeld, rondwandelen en vliegend. De eerste helft vooral getemd, de tweede helft in het wild.

Een romantics wandelt graag: om de hoek wacht Zij/Hij!

- 1 Door de kasteeltuin waar regelmatig allerlei soorten uilen rondvliegen.
- 2 In de tuin van Waldeck Pyramontdreef 16 een mooie gestileerde reiger.
- 3 Nr. 20: een paardenliefhebber met stal en aan de overkant een wei voor zijn paarden.
- 4 Nr. 28: iets geheel anders, een auto in de tuin.
- 5 Onder de klok is het goed zitten en mediteren. En een mooi uitzicht!
- 6 Een eenden-, ganzen- en geitenparadijs bij de wiel.
- 7 Meestal lopen hier twee ezels, soms hoor je ze van verre.
- 8 Een wel heel klein voetbalveld, maar wel verlicht.
- 9 Een hertenkampje mag natuurlijk niet ontbreken.
- 10 Kies tussen dijk en pad door de uiterwaarden. Beide: vogels kijken in het wild!
- 11 Strandje met veel zwemmogelijkheden. Ook voor honden.

Ommetje 4

Park, Burg en Rondeel

Lengte: ± 3,5 kilometer

God wandelt, Adam en Eva wandelen: de eerste wandelclub.

- 1 Vier bankjes naast elkaar op het zuiden!
- 2 Hier werd ooit op Rooms-Katholieke basis gevoetbald. Fortitudo: kracht!
- 3 Leuk speelterreintje in nieuwe wijk met architectonische hoogstandjes.
- 4 Toelichtend bord over het biodiversiteitsproject op de Lange Dreef.
- 5 Paddenpoel met bank in het wijde veld.
- 6 Middelpunt van het Rondeel met nog veel bomen in aanbouw.
- 7 Tusculum, ooit de datsja voor de Jezuïeten van Culemborg.
- 8 Over de loopplanken aan het eind van het pad rechts.
- 9 Hier lopen vaak twee ezels. Je hoort ze soms van verre!
- 10 Meditatieve plek met twee banken: denken over de zin van het leven.
- 11 Een hele menagerie van beesten en wipkippen.

Ommetje 5

Geheimen van De Zump

Lengte: ± 1,2 kilometer



De Zump ligt in de wijk Voorkoop en is een natuurgebied waarin de Betuwe in het klein is vormgegeven. Overal zijn sloten die het gebied kenmerkend maken als Betuwe. Kenmerkend is ook dat er tijdens natte periodes echt laarzen nodig zijn, om ervan te kunnen genieten. Langs de paden (waarvan sommige onverhard zijn) vind je bomen als knotwilg, els, notenboom, vruchtbomen en iep. En in de bosjes een variatie van diverse boomsoorten zoals wilg, populier, eik, hazelnoot, vlier en es. Midden in een weiland ligt een wilgen griend, waarvan keurig een derde jaarlijks wordt geoogst. Dat weiland staat in de winter onder water zodat er, met vorst, een leuke schaatsbaan ontstaat. Van de lente tot in de late herfst worden er runderen (erg rustige/lieve dieren) losgelaten die het grove onderhoud doen. Zelfs bij een dagelijks bezoek verveelt het nooit om er rond te lopen. Er is altijd wat bijzonders te zien. En wijk eens van het pad af, want er zijn overal en kriskras paden aangelegd.

Ommetje 6

Lanxmeer: een kronkelpad door de Nederlandse literatuur

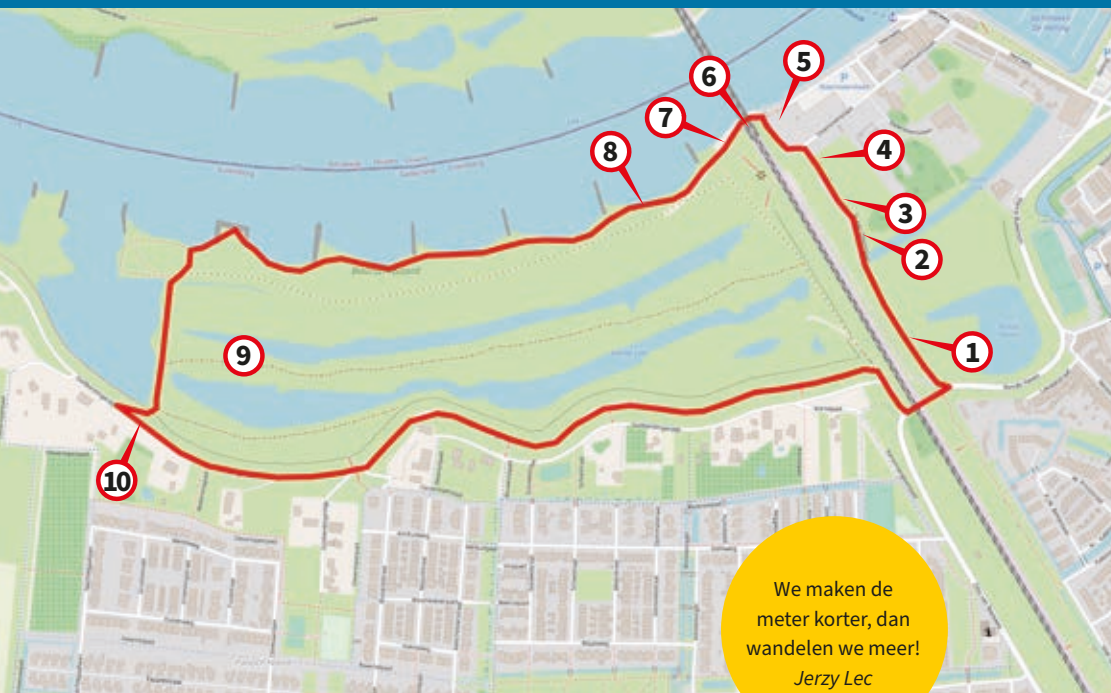
Lengte: ± 3 kilometer



- 1 In de Vasalishof een beeld van Heleen van der Vlugt.
- 2 De bewoners van de Nesciohof kwamen zelf in actie en bouwden een pizzaoven.
- 3 Winkel/werkplaats voor het goede doel van Henk en Corrie van Kesteren.
- 4 In de tuin van het Kwarteel een beeldje van Eli van der Kooij.
- 5 Zoek de uilenkasten!
- 6 Bekijk het roze bordje van de Wilgenhove 12 tuinbewoners.
- 7 De onderlandwoningen maken hun naam waar.
- 8 Een leerzaam display over waterwinning en waterbeheer.
- 9 Rustieke pomp bij vrije school 'De Werfklas'.
- 10 Een reliëf geïnspireerd door feest in de hof van Mirjam Fonteyjn.
- 11 Aan de wand van het Praathuis een wand die Gaudi doet verbleken.

Ommetje 7 Rondje hond

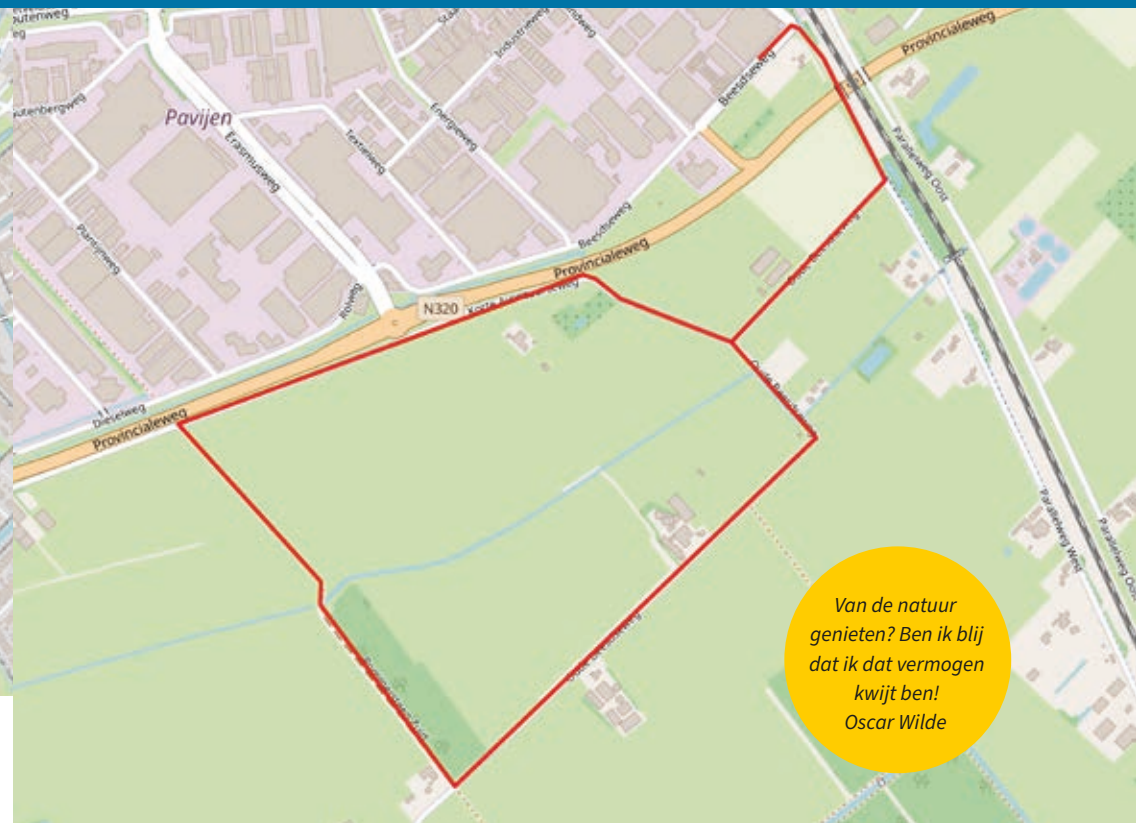
Lengte: ± 4 kilometer



- 1 Een lekker bankje met een heel groen uitzicht en nog wat stad.
- 2 Aan de rechterkant het ultieme struinterrein voor baas en hond.
- 3 Het bramenparadijs.
- 4 Geheimzinnig gebouwtje.
- 5 Op een enorme sokkel: kunstwerk, rond kerst: de engel van Culemborg!
- 6 Openlucht expositie graffiti.
- 7 Hier houden honden van: strandjes om te poedelen.
- 8 Het kilometerbord hoe ver je bent van de bron. Op de voorkant: 940!
- 9 Het hondenwalhalla.
- 10 Naar keuze: terug over de dijk of onderlangs.

Ommetje 8 Buitenom: puur natuur

Lengte: ± 3,5 kilometer

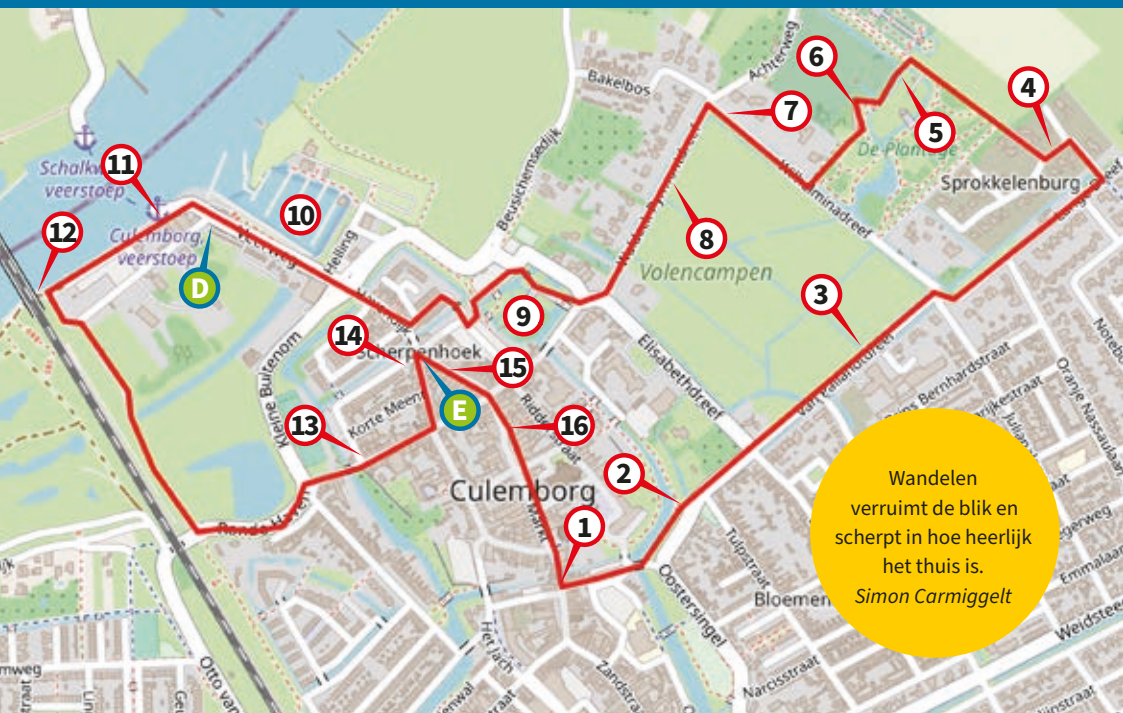


De wandeling 'Puur natuur' gaat door het buiten-gebied van de stad. In de ruimte is veel te zien: vogels bijvoorbeeld. En ook andere ontmoetingen zijn niet uit te sluiten. De start is voor de Coöperatie van Makers, Beesdseweg 1c, via de Parallelweg over de N320. Vooral rondkijken!

Ommetje 9

De kinderwagen-route

Lengte: ± 5 kilometer



Wandelen
verruimt de blik en
scherpt in hoe heerlijk
het thuis is.
Simon Carmiggelt

- 1 Leuke handjes! Zo hoog kwam het water bij allerlei overstromingen.
- 2 Hier staat vaak een Shetlander en een Fjord! Ook lopen er kippetjes rond.
- 3 Hoeveel eenden kun je zien?
- 4 Een spannende speeltuin!
- 5 Hoeveel hertjes zie je? Zie je nog andere dieren?
- 6 Koop hier een cavia voor je kind. Er zijn trouwens ook vogels te zien!
- 7 Boekenruilkastje. Soms met leuke kinderboekjes!
- 8 Soms zijn hier twee mooie paarden!
- 9 Elke dag aan het eind van de middag vliegen er uilen door de kasteeltuin.
- 10 Bootjes kijken in de haven.
- 11 Hier vaart de veerpont heen en weer, even dobberen?
- 12 Onder de spoorbrug: spannend om de trein te horen en van dichtbij te zien!
- 13 Zie je aan het begin van de Goilberdingerstraat links de enorme zeilboot?
- 14 Achter het Jan van Riebeeckhuis: een babydoolhof!
- 15 Kijk maar eens in de etalage van Verhallen, altijd iets moois!
- 16 In de HEMA staat een leuk kastje met kinderboeken die je gratis mee kunt nemen!

Ommetje 10

Op wielen: asfalt en Culemborg mountains

Lengte: ± 15 kilometer (3 lussen van 5 kilometer)

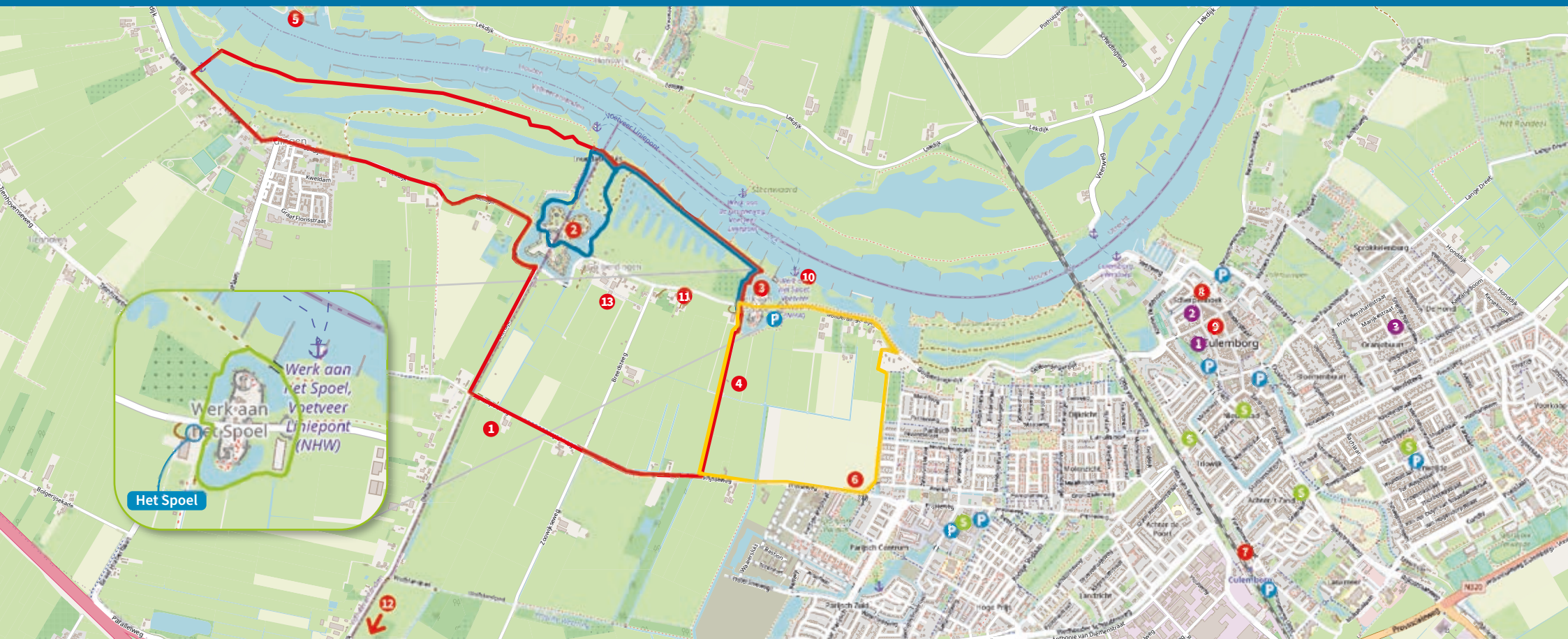


De aarde is voor
voeten, niet voor
rubberbanden.
Le Breton

Vanuit centrum via Lange Dreef langs Rondeel de dijk op **(1)** en linksaf. Dan route via de Achterweg terug **(2)**, (steile berg) of via dijk naar het Bakelbos **(3)** de lekkere helling naar beneden (en weer omhoog). Ietsje verder bij parkeerplaats Palumbus **(4)** is het heerlijk om naar beneden te zoeven (en weer terug). Twee bochten, let op de auto's! Via dijk en na de tunnel een keuze: korte route = links naar beneden zoeven, lekker asfalt tot Jan van Riebeeckstraat, linksaf onder spoor door. Let op: een echte skatebaan **(5)** om stunts uit te halen. Lange route = rechtsaf de dijk volgen. Je kunt afsnijden na het kunstwerk met de schep **(6)** of tot aan fort Everdingen **(7)** steil omlaag, de Diefdijk op en langs **(8)** hard naar beneden. Tot hoever rol jij uit? Pijsseweg helemaal uit, linksaf Jan van Riebeeckstraat, onder spoor door. Langs de Jumbo en via de Burgemeester Keestrasingel naar de Markt **(9)**. Hier kan iedereen altijd skaten en stunts.

Ommetjes 11

Ommetjes rond Werk aan het Spoel



- 1 Witte Schuur
- 2 Fort Everdingen met brouwerij en proeflokaal Duits & Lauret
- 3 Werk aan het Spoel met Caatje aan de Lek
- 4 Kogelvanger en Schootsveldpad
- 5 Fort Honswijk
- 6 Bushalte Focus
- 7 Gelderlandfabriek en treinstation
- 8 Theater De Fransche School
- 9 Informatiepunt toeristen (stadscentrum)
- 10 Liniepont

- 11 Aspergeversperring 1940
- 12 Doorgezaagde groepsschuilplaats
- 13 Ooievaarsnest
- S Supermarkt
- P Parkeerplaats
- 1 Museum Elisabeth Weeshuis
- 2 Jan van Riebeeck museum
- 3 Elvis Presley museum

POST AAN HET SPOEL.
*Het wardenwerk veranderd
 in 1142.*

